

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

28 päivänä helmikuuta 2012*

Ympäristönsuojelu — Direktiivi 2001/42/EY — Direktiivin 2 ja 3 artikla — Tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi — Vesien suojeleminen maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta — Suunnitelma tai ohjelma — Ennakollisen ympäristöarvioinnin tekemättä jättäminen — Suunnitelman tai ohjelman kumoaminen — Edellytykset sille, että suunnitelman tai ohjelman vaikutukset voidaan pitää voimassa

Asiassa C-41/11,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Conseil d'État (Belgia) on esittänyt 18.1.2011 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 26.1.2011, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Inter-Environnement Wallonie ASBL ja

Terre wallonne ASBL

vastaa

Région wallonne,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot ja U. Lohmus sekä tuomarit A. Rosas, E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, C. Toader (esittelevä tuomari) ja E. Jarašiūnas,

julkisasiamies: J. Kokott,

kirjaaja: hallintovirkamies R. Şereş,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 8.11.2011 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Inter-Environnement Wallonie ASBL, edustajanaan avocat J. Sambon,
- Terre wallonne ASBL, edustajanaan avocat A. Lebrun,
- Belgian hallitus, asiamiehenään T. Materne, avustajanaan avocat A. Gillain,
- Ranskan hallitus, asiamiehinään G. de Bergues, A. Adam ja S. Menez,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

— Euroopan komissio, asiamiehinä P. Oliver, A. Marghelis ja B. D. Simon,
kuultuaan julkisasiamiehen 8.12.2011 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee edellytyksiä, joiden täyttyessä tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 27.6.2001 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2001/42/EY (EYVL L 197, s. 30) tarkoitettu ”suunnitelma” tai ”ohjelma”, josta ei ole tehty ympäristöarviointia, vaikka direktiivissä tällaisesta säädetään, voidaan väliaikaisesti pitää voimassa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asioissa, joissa asianosaisina ovat yhtäältä Inter-Environnement Wallonie ASBL (jäljempänä Inter-Environnement Wallonie) ja Terre wallonne ASBL (jäljempänä Terre wallonne) ja toisaalta Région wallonne ja joissa on vaadittu vesilain muodostavan ympäristölain II osaston muuttamisesta maataloudessa käytettävän tyypin kestävän käytön osalta 15.2.2007 tehdyn Vallonian hallituksen päätöksen (Moniteur belge 7.3.2007, s. 11118; jäljempänä riidanalainen päätös) kumoamista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 91/676/ETY

- 3 Vesien suojelemisesta maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta 12.12.1991 annetun neuvoston direktiivin 91/676/ETY (EYVL L 375, s. 1) 1 artiklan mukaan direktiivin tavoitteena on maatalouslähteistä peräisin olevien nitraattien suoraan tai välillisesti aiheuttaman vesien pilaantumisen vähentäminen ja tällaisen pilaantumisen estäminen vastaisuudessa.
- 4 Direktiivin 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:
  - ”1. Jäsenvaltioiden on määriteltävä pilaantuneet vedet ja sellaiset vedet, jotka voivat pilaantua, jos 5 artiklassa säädettyjä toimenpiteitä ei toteuteta, liitteessä I vahvistettujen perusteiden mukaan.
  2. Jäsenvaltioiden on kahden vuoden kuluessa tämän direktiivin tiedoksi antamisesta määriteltävä pilaantumisalttiiksi vyöhykkeiksi kaikki alueensa tunnetut maa-alueet, joilta vesi valuu 1 kohdan mukaisesti määriteltyihin vesiin ja jotka aiheuttavat pilaantumista. Niiden on ilmoitettava tästä ensimmäisestä määrittelystä komissiolle kuuden kuukauden kuluessa.”
- 5 Saman direktiivin 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetään, että ”jotta yleinen suojelutaso kaikkien vesien pilaantumisen ehkäisemiseksi voidaan varmistaa, jäsenvaltioiden on kahden vuoden kuluessa tämän direktiivin tiedoksi antamisesta – – laadittava hyvän maatalouskäytännön ohjeet, joita maanviljelijät noudattavat vapaaehtoisesti ja joissa olisi oltava liitteen II A kohdassa tarkoitetut määräykset”.
- 6 Direktiivin 5 artiklassa säädetään seuraavaa:
  - ”1. Jäsenvaltioiden on 1 artiklassa määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi laadittava toimintaohjelmia määriteltyjä pilaantumisalttiita vyöhykkeitä varten – –.

2. Toimintaohjelma voi koskea kaikkia jäsenvaltion alueella olevia pilaantumisalttiita vyöhykkeitä, tai jos jäsenvaltio pitää sitä aiheellisena, eri pilaantumisalttiita vyöhykkeitä tai vyöhykkeiden osia varten voidaan laatia eri ohjelmia.

3. Toimintaohjelmassa on otettava huomioon:

- a) saatavilla olevat tieteelliset ja tekniset tiedot pääasiallisesti siitä, mitkä ovat maataloudesta ja muista lähteistä peräisin olevien typpimäärien osuudet,
- b) ympäristöolosuhteet kyseisen jäsenvaltion asianomaisilla alueilla.

4. Toimintaohjelmat toteutetaan neljän vuoden kuluessa niiden laatimisesta, ja niissä on oltava seuraavat pakolliset toimenpiteet:

- a) liitteessä III tarkoitettut toimenpiteet,
- b) ne toimenpiteet, joista jäsenvaltiot ovat määränneet 4 artiklan mukaisesti laadituissa hyvän maatalouskäytännön ohjeissa, lukuun ottamatta niitä, jotka on korvattu liitteessä III tarkoitetuilla toimenpiteillä.

5. Jäsenvaltioiden on lisäksi toteutettava osana toimintaohjelmia, tarpeellisina pitämiään lisätoimenpiteitä tai vahvistettuja toimia, jos toimintaohjelmien toteuttamisen pohjalta käy ilmeiseksi, että 4 kohdassa tarkoitettut toimenpiteet eivät ole riittäviä 1 artiklassa määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Jäsenvaltioiden on otettava näiden toimenpiteiden tai toimien valinnassa huomioon niiden tehokkuus sekä niiden kustannukset verrattuna muihin mahdollisiin ehkäiseviin toimenpiteisiin.

– –”

- 7 Direktiivin liitteessä III, joka koskee ”toimenpite[itä], jotka on sisällytettävä 5 artiklan 4 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin toimintaohjelmiin”, säädetään muun muassa, että näissä toimenpiteissä on oltava lietelantasäiliöiden tilavuutta koskevia sääntöjä.

Direktiivi 2001/42/EY

- 8 Direktiivin 2001/42 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan

- a) ’suunnitelmilla ja ohjelmilla’ sellaisia suunnitelmia ja ohjelmia, mukaan lukien Euroopan yhteisön yhteisrahoittamat suunnitelmat ja ohjelmat, sekä niitä koskevia muutoksia
  - jotka kansallinen, alueellinen tai paikallinen viranomainen valmistele ja/tai hyväksyy tai jotka viranomainen valmistele kansanedustuslaitoksen tai hallituksen hyväksyttäväksi lainsäädäntömenettelyllä, ja
  - joita lait, asetukset tai hallinnolliset määräykset edellyttävät;
- b) ’ympäristöarvioinnilla’ 4–9 artiklan mukaista ympäristöselostuksen laatimista, kuulemisten järjestämistä, ympäristöselostuksen ja kuulemisten tulosten huomioon ottamista päätöksenteossa sekä päätöksestä tiedottamista;

– –”

9 Saman direktiivin 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäljempänä 4–9 artiklan mukainen ympäristöarviointi on tehtävä 2–4 kohdassa tarkoitetuista suunnitelmista ja ohjelmista, joilla on todennäköisesti merkittäviä ympäristövaikutuksia.

2. Jollei 3 kohdasta muuta johdu, ympäristöarviointi on tehtävä kaikista suunnitelmista ja ohjelmista,

- a) joita valmistellaan maa-, metsä- ja kalataloutta, energiaa, teollisuutta, liikennettä, jätehuoltoa, vesitaloutta, televiestintää, matkailua, kaavoitusta tai maankäyttöä varten ja joissa vahvistetaan puitteet [tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista 27.6.1985 annetun neuvoston direktiivin 85/337/ETY (EYVL L 175, s. 40), sellaisena kuin se on muutettuna 3.3.1997 annetulla neuvoston direktiivillä 97/11/EY (EYVL L 73, s. 5; jäljempänä direktiivi 85/337),] liitteessä I ja II lueteltujen tulevien hankkeiden lupa- tai hyväksymispäätöksille, tai
- b) joiden on katsottu edellyttävän [luontotyyppien sekä luonnonvaraisen elämistön ja kasviston suojelusta 21.5.1992 annetun neuvoston direktiivin 92/43/ETY (EYVL L 206, s. 7)] 6 tai 7 artiklan mukaista arviointia sen todennäköisen vaikutuksen johdosta, joka niillä on mainituissa artikloissa tarkoitetuilla alueilla.

--

4. Jäsenvaltioiden on määriteltävä, onko sellaisilla muilla kuin 2 kohdassa tarkoitetuilla suunnitelmilla ja ohjelmilla, joilla vahvistetaan puitteet sellaisten tulevien hankkeiden lupa- tai hyväksymispäätökselle, todennäköisesti merkittäviä ympäristövaikutuksia.

5. Jäsenvaltioiden on määriteltävä, onko edellä 3 ja 4 kohdassa tarkoitetuilla suunnitelmilla ja ohjelmilla todennäköisesti merkittäviä ympäristövaikutuksia, joko tapauskohtaisen tarkastelun perusteella tai määrittelemällä suunnitelma- ja ohjelmatyyppejä, taikka molempia keinoja yhdistelemällä. Jäsenvaltioiden on tätä varten otettava kaikissa tapauksissa huomioon liitteessä II vahvistetut asiaankuuluvat perusteet, jotta voidaan varmistaa, että suunnitelmat ja ohjelmat, joilla on todennäköisesti merkittäviä ympäristövaikutuksia, kuuluvat tämän direktiivin soveltamisalaan.

--”

Direktiivi 85/337/ETY

- 10 Direktiivin 85/337 4 artiklan mukaan direktiivin liitteessä I tarkoitettujen hankkeiden ympäristövaikutukset on arvioitava, kun taas direktiivin liitteessä II mainituista hankkeista on tehtävä ympäristövaikutusten arviointi jäsenvaltioiden asettamien raja-arvojen perusteella tai tapauskohtaisesti selvittämällä.
- 11 Direktiivin 85/337 liitteessä I mainitaan muun muassa ”kanalat ja sikalat, joissa kasvatetaan yli -- 85 000 kananpoikaa tai 60 000 kanaa -- 3 000 sikaa (paino yli 30 kg) tai -- 900 emakkoa”, ja liitteessä II puolestaan mainitaan maanviljely, metsänhoito ja vesiviljely, kuten esimerkiksi hankkeet viljelemättömän maan tai osaksi luonnontilassa olevien alueiden ottamiseksi voimaperäiseen maatalouskäyttöön ja muut kuin liitteessä I mainitut karjan tehokasvatukseen tarkoitettut laitokset.

Kansallinen lainsäädäntö

Direktiivin 2001/42 täytäntöönpanosäännöstö

12 Direktiivi 2001/42 on saatettu osaksi Vallonian hallintoalueen oikeusjärjestystä ympäristölain (code de l'environnement; Moniteur belge 9.7.2004, s. 54654) I osaston D. 52 §:n ja sitä seuraavien pykälien säännöksillä.

13 Kyseisen lain D. 53 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi tehdään 52–61 §:n mukaisesti sellaisista hallituksen laatimaan luetteloon I sisältyvistä suunnitelmista, ohjelmista ja niiden muutoksista,

1) jotka on valmisteltu maa-, metsä- ja kalataloutta, – – teollisuutta, – – vesitaloutta [ja] maankäyttöä – – varten ja joissa vahvistetaan puitteet 66 §:n [2 momentin] nojalla laaditussa luettelossa mainittujen tulevien hankkeiden täytäntöönpanon hyväksymiselle

2) joista arviointi on tehtävä 12.7.1973 annetun luonnonsuojelulain (loi sur la conservation de la nature) 29 §:n nojalla

– –

3. Hallitus voi määrätä, että tässä luvussa tarkoitettu ympäristövaikutusten arviointi on tehtävä suunnitelmista tai ohjelmista, joilla saattaa olla muita vähäisiä ympäristövaikutuksia ja joista ei ole annettu säännöksiä laissa, asetuksessa tai hallinnollisissa määräyksissä.

– –”

14 Saman lain R. 47 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jäljempänä D. 53 §:n [1] momentissa tarkoitettu suunnitelmien ja ohjelmien luettelo vahvistetaan liitteessä V.”

15 Liitteeseen V, joka on vahvistettu ympäristölain I osastoa koskevalla 17.3.2005 tehdyllä Vallonian hallituksen päätöksellä (Moniteur belge 4.5.2005, s. 21184), sisältyy muun muassa ilman laatua koskeva toimintaohjelma, maaperän laatua koskeva toimintaohjelma ja luonnonsuojelua koskeva toimintaohjelma. Tähän liitteeseen ei kuitenkaan sisälly typen käyttöä maataloudessa pilaantumisalttiilla vyöhykkeillä koskevaa toimintaohjelmaa, joka on alun perin sisällytetty Vallonian hallintoalueen oikeusjärjestykseen 10.10.2002 tehdyllä päätöksellä.

Direktiiviin 91/676 liittyvä säännöstö

16 Erityisesti viimeksi mainitusta toimintaohjelmasta on todettava, että sitä koskevat Vallonian hallintoalueen oikeuden voimassa olevat säännökset sisältyvät riidanalaiseen päätökseen. Kyseisellä päätöksellä vahvistetaan typen käyttöön maataloudessa sovellettavat ehdot koko Vallonian hallintoaluetta varten. Päätöksessä käsitellään myös typen käyttöä pilaantumisalttiilla vyöhykkeillä, joiden osalta päätös on direktiivin 91/676 5 artiklassa edellytetty toimintaohjelma. Pilaantumisalttiit vyöhykkeet muodostavat 42 prosenttia Vallonian hallintoalueen pinta-alasta ja 54 prosenttia sen käytössä olevasta maatalousmaasta.

Conseil d'État'ssa käsiteltävää oikeusriitaa koskeva säännöstö

- 17 Conseil d'État'sta annettujen koordinoitujen lakien (lois coordonnées sur le Conseil d'État) 14 ter §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jos hallinnollisia riita-asioita käsittelevä jaosto pitää sitä tarpeellisena, se ilmoittaa yleisesti sovellettavalla määräyksellä, mitä kumottujen hallinnollisen toimen sääntöjen vaikutuksista on pidettävä lopullisina ja mitkä niistä on pidettävä väliaikaisesti voimassa jaoston asettaman määräajan päättymiseen asti.”

Pääasia ja ennakkoratkaisumenettely yhdistetyissä asioissa C-105/09 ja C-110/09

- 18 Asiassa C-221/03, komissio vastaan Belgia, 22.9.2005 annetussa tuomiossa (Kok., s. I-8307) todettiin muun muassa, että Belgian kuningaskunta ei ollut noudattanut direktiivin 91/676 mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ollut Vallonian hallintoalueella toteuttanut asetetussa määräajassa tarpeellisia toimenpiteitä saattaakseen direktiivin 3 artiklan 1 ja 2 kohdan ja 5 ja 10 artiklan kokonaan ja asianmukaisesti osaksi oikeusjärjestystä.
- 19 Pannessaan täytäntöön edellä mainittua tuomiota Vallonian hallitus teki direktiivin 91/676 5 artiklan mukaisesti riidanalaisen päätöksen. Päätöksellä muutettiin vesilain muodostavaa ympäristölain II osastoa maataloudessa käytettävän typen kestävän käytön osalta, ja siinä viitataan nimenomaisesti edellä mainitussa asiassa komissio vastaan Belgia annettuun tuomioon.
- 20 Terre wallonne ja Inter-Environnement Wallonie vaativat, että Conseil d'État kumoaa riidanalaisen päätöksen, ja väittivät muun muassa, että päätös oli direktiivissä 2001/42 tarkoitettu ”ohjelma” ja että siitä olisi näin ollen pitänyt tehdä direktiivin 2001/42 mukainen ympäristöarviointi. Vallonian hallitus katsoi, ettei typen käyttöä maataloudessa koskeva ohjelma kuulu direktiivin 2001/42 soveltamisalaan.
- 21 Terre wallonne pyysi lisäksi turvaamistoimena riidanalaisen päätöksen täytäntöönpanon lykkäystä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuimien kuitenkin hylkäsi tämän pyynnön 7.8.2007 antamallaan määräyksellä, koska ”riidanalaisen toimen täytäntöönpanon lykkäys pidentäisi vastapuolen velvoitteiden laiminlyöntiä, joka on alkanut jo ennen tätä toimea”, ja koska mainittu yhdistys ei ollut näyttänyt toteen sen edellytyksen täyttymistä, joka liittyy vaaraan vakavasta ja vaikeasti korjattavasta vahingosta, jota riidanalaisen toimen välittömästä täytäntöönpanosta aiheutuisi.
- 22 Conseil d'État päätti tässä tilanteessa 11.3.2009 tekemällään päätöksellä lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko määriteltyjä pilaantumisalttiita vyöhykkeitä varten laadittu typen käyttöä koskeva ohjelma, josta säädetään [direktiivin 91/676] 5 artiklan 1 kohdassa, [direktiivin 2001/42] 3 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettu suunnitelma tai ohjelma, joka valmistellaan maa-, metsä- ja kalataloutta, energiaa, teollisuutta, liikennettä, jätehuoltoa, vesitaloutta, televiestintää, matkailua, kaavoitusta tai maankäyttöä varten, ja vahvistetaanko siinä puitteet [direktiivin 85/337] liitteissä I ja II lueteltujen tulevien hankkeiden lupa- tai hyväksymispäätöksille?

2) Onko määriteltyjä pilaantumisalttiita vyöhykkeitä varten laadittu typen käyttöä koskeva ohjelma, josta säädetään [direktiivin 91/676] 5 artiklan 1 kohdassa, [direktiivin 2001/42] 3 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu suunnitelma tai ohjelma, jonka on katsottu edellyttävän [direktiivin 92/43] 6 tai 7 artiklan mukaista arviointia sen todennäköisen vaikutuksen johdosta, joka sillä on mainituissa artikloissa tarkoitetuilla alueilla, erityisesti kun kyseistä typen käyttöä koskevaa ohjelmaa sovelletaan kaikkiin Vallonian hallintoalueen määriteltyihin pilaantumisalttiisiin vyöhykkeisiin?

- 3) Onko määriteltyjä pilaantumisalttiita vyöhykkeitä varten laadittu typen käyttöä koskeva ohjelma, josta säädetään [direktiivin 91/676] 5 artiklan 1 kohdassa, sellainen muu kuin [direktiivin 2001/42] 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu suunnitelma tai ohjelma, jolla vahvistetaan puitteet sellaisten tulevien hankkeiden lupa- tai hyväksymispäätöksille, joiden osalta jäsenvaltioiden on [direktiivin 2001/42] 3 artiklan 4 kohdan nojalla määriteltävä [saman direktiivin 3 artiklan] 5 kohdan mukaisesti, onko niillä todennäköisesti merkittäviä ympäristövaikutuksia?”
- 23 Näiden ennakkoratkaisukysymysten perusteella yhdistetyissä asioissa C-105/09 ja C-110/09, Terre wallonne ja Inter-Environnement Wallonie, annettiin 17.6.2010 tuomio (Kok., s. I-5611), jossa unionin tuomioistuin toteaa seuraavaa:
- ”[Direktiivin 91/676] 5 artiklan 1 kohdan nojalla hyväksytty toimintaohjelma on lähtökohtaisesti – – direktiivin 2001/42 3 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettu suunnitelma tai ohjelma, mikäli se muodostaa viimeksi mainitun direktiivin 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettun ’suunnitelman’ tai ’ohjelman’ ja siihen sisältyy toimenpiteitä, joiden noudattaminen on edellytyksenä luvan myöntämiselle – – direktiivin 85/337 – – liitteissä I ja II lueteltujen hankkeiden toteuttamiseen.”

Pääasiassa tapahtunut kehitys ja nyt käsiteltävänä olevassa asiassa esitetty ennakkoratkaisukysymys

- 24 Samalla 11.3.2009 antamallaan ratkaisulla, jolla Conseil d’État esitti unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymykset asiassa C-110/09, Inter-Environnement Wallonie, se myös kumosi eräitä riidanalaisen päätöksen pykälää pitäen kuitenkin voimassa tiettyjen pykälien vaikutukset myönnettyjen poikkeusten osalta samoin kuin aiemmin tehtyjen päätösten vaikutukset. Pääasia koskee täten nykyään Inter-Environnement Wallonien ja Terre wallonnen nostamia kanteita siltä osin kuin niissä vaaditaan kumottavaksi riidanalaisen päätöksen 3 jakson 6 alajakso, joka koskee ”typen käyttöä pilaantumisalttiilla vyöhykkeillä”.
- 25 Ennakkoratkaisupäätöksestä ilmenee, että Inter-Environnement Wallonie kyseenalaistaa riidanalaisen päätöksen laillisuuden ainoastaan siltä osin kuin se koskee päätöksen 3 jakson 6 alajaksoissa tarkoitettuja pilaantumisalttiita vyöhykkeitä. Se katsoo kuitenkin, että vesilain yhdestä luvusta koostuva riidanalainen päätös muodostaa toisistaan erottamattomien säännösten kokonaisuuden, ja vaatii täten päätöksen kaikkien säännösten kumoamista, mukaan luettuna ne, jotka eivät mahdollisesti kuulu direktiivissä 2001/42 tarkoitettun ”ohjelman” soveltamisalaan tai jotka eivät mahdollisesti muodosta tällaista ohjelmaa. Terre wallonne on myös sitä mieltä, että riidanalainen päätös tulisi kumota kokonaisuudessaan, koska sen sisältämiä säännöksiä ei voida erottaa toisistaan. Viimeksi mainittu kantaja on kuitenkin ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa myöntänyt, että kumoaminen voitaisiin toteuttaa ilman taannehtivaa vaikutusta sillä edellytyksellä, että riidanalaisen toimen vaikutusten voimassa pitämistä rajoitetaan ajallisesti.
- 26 Région wallonne puolestaan katsoo, että valtaosa riidanalaisessa päätöksessä olevista säännöksistä ei kuulu direktiivin 91/676 5 artiklan nojalla hyväksytyyn ohjelman käsitteen piiriin eikä näin ollen direktiivissä 2001/42 tarkoitettun ”ohjelman” käsitteen piiriin, erityisesti siitä syystä, että mainituilla säännöksillä ei määritellä direktiivin 85/337 liitteissä I ja II lueteltujen kaltaisten hankkeiden täytäntöönpanoa. Pääasian vastaaja katsoo näin, että ainoastaan riidanalaisen päätöksen 3 jakson 6 alajakso, siltä osin kuin se koskee typen käyttöä pilaantumisalttiilla vyöhykkeillä, voi kuulua direktiivin 91/676 5 artiklassa edellytetyn toimintaohjelman ja täten direktiivissä 2001/42 tarkoitettun ”ohjelman” käsitteen piiriin. Pääasian vastaajan mukaan tästä aiheutuu se, että sillä perusteella, ettei direktiivin 2001/42 vaatimusten mukaista ympäristöarviointia ole tehty, ainoastaan mainittu alajakso on kumottava, koska tämä alajakso voidaan erottaa riidanalaisen päätöksen muista säännöksistä, jotka muodostavat direktiivin 91/676 täytäntöönpanotoimien olennaisen osan.

- 27 Edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Terre wallonne ja Inter-Environnement Wallonie annetun tuomion johdosta Conseil d'État katsoi, että riidanalainen päätös oli direktiivin 2001/42 3 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettu "suunnitelma" tai "ohjelma". Tästä seuraa, että koska päätöksen osalta ei ollut ennen sen tekemistä tehty direktiivissä säädettyä ympäristöarviointia ja koska unionin tuomioistuin ei ollut rajoittanut antamansa tuomion ajallisia vaikutuksia, riidanalainen päätös pitäisi kumota.
- 28 Kansallinen tuomioistuin toteaa kuitenkin, että riidanalaisen päätöksen taannehtivalla kumoamisella poistettaisiin Vallonian hallintoalueella Belgian oikeusjärjestyksestä kaikki direktiivin 91/676 täytäntöönpanotoimet kumotun toimen korjaamiseen asti ja luotaisiin täten tilanne, jossa Belgian kuningaskunta jättää noudattamatta direktiivin 91/676 mukaisia velvoitteitaan.
- 29 Tässä tilanteessa Conseil d'État päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Kun Conseil d'État'n

- ratkaistavaksi on saatettu kumoamiskanne [riidanalaisesta] päätöksestä
- ja kun se toteaa, että kyseinen päätös on tehty noudattamatta [direktiivissä 2001/42] säädettyä menettelyä ja että tästä syystä päätös on kumottava unionin oikeuden vastaisena
- mutta kun se toteaa samalla, että riidanalaisella päätöksellä pannaan tyydyttävällä tavalla täytäntöön [direktiivi 91/676],

voiko se lykätä tuomioistuimen toteaman kumoamisen vaikutusten voimaantuloa sen lyhyen ajanjakson ajan, joka on tarpeen kumotun toimen korjaamiseksi, jotta unionin ympäristöoikeuden tietynasteinen konkreettinen täytäntöönpano mahdollistettaisiin yhtäjaksoisesti?"

Ennakkoratkaisupyynnön esittämisen jälkeen tapahtunut kehitys

- 30 Terre wallonnen, Belgian hallituksen ja komission kirjallisissa huomautuksissa esittämistä ja ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen vahvistamista tiedoista ilmenee, että Vallonian hallitus on 31.3.2011 tehnyt päätöksen, jolla muutetaan vesilain sisältävää ympäristölain II osastoa siltä osin kuin kyse on maataloudessa käytettävän typen kestävästä käytöstä (jäljempänä uusi päätös).
- 31 Päätöksen johdanto-osan viittauskappaleista ilmenee, että se on tehty erityisesti ympäristölain I osastossa olevan ympäristövaikutusten arviointia koskevan V osan perusteella ja sen jälkeen, kun Conseil wallon de l'environnement pour le développement durable oli antanut 5.3.2009 lausunnon strategisesta ympäristöarviointikertomuksesta ja julkinen tutkimus oli suoritettu 5.1.–19.2.2009.
- 32 Uuden päätöksen 1 §:ssä todetaan, että päätöksellä pannaan täytäntöön direktiivi 91/676, ja sen 4 §:ssä säädetään, että riidanalainen päätös on kumottu. Uuden päätöksen 8 §:ssä puolestaan säädetään, että riidanalaisen päätöksen täytäntöönpanosäädökset pidetään voimassa siihen saakka, kunnes niiden antaja kumoa ne. Uuden päätöksen 3 §:ssä säädetään ympäristölain vesilakia koskevan R. 460 §:n sisällön korvaamisesta tekstillä, jossa säädetään eräiden maatalouslaitosten saattamisesta sääntöjenmukaisiksi erityisesti lannan ja siipikarjan lietalannan sekä lietteen ja lantaveden säilömisen osalta. Nämä sääntöjenmukaistamistoimet on säädetty toteutettaviksi 31.12.2008, 31.12.2009 ja 31.12.2010 eli ennen uuden päätöksen tekemistä, ja päivämäärät on ensisijaisesti määritetty – erityisesti karjasta aiheutuva – typen tuotantoa koskevien raja-arvojen perusteella. Määräpäiviä voidaan kuitenkin lykätä pakottavan esteen tai poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta.

Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottaminen

- 33 Komissio väittää ensisijaisesti, että uuden päätöksen tekemisen johdosta ennakkoratkaisupyynnöllä ei enää ole kohdetta ja että se on täten jätettävä tutkimatta.
- 34 Vastauksena unionin tuomioistuimen esittämään kysymykseen Conseil d'État on kuitenkin ilmoittanut pysyttävänsä esittämänsä kysymyksen, koska uudella päätöksellä ei ole vaikutusta sen ratkaistavana olevaan kanteeseen siitä syystä, että uudella päätöksellä ei säännellä kanteen kohteena olevaa ajanjaksoa, koska tällä päätöksellä ei Conseil d'État'n mukaan ole taannehtivaa vaikutusta.
- 35 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan olettamana on, että kansallisen tuomioistuimen niiden oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella, joiden määrittämisestä se vastaa ja joiden paikkansapitävyyden selvittäminen ei ole unionin tuomioistuimen tehtävä, esittämällä unionin oikeuden tulkintaan liittyvillä kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta. Unionin tuomioistuin voi jättää tutkimatta kansallisen tuomioistuimen esittämän pyynnön ainoastaan, jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (ks. viimeksi yhdistetyt asiat C-188/10 ja C-189/10, Melki ja Abdeli, tuomio 22.6.2010, Kok., s. I-5667, 27 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 36 Vakiintuneessa oikeuskäytännössä on lisäksi katsottu, että kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä, tehtävänä on harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämällä kysymyksillä merkitystä asian kannalta (asia C-188/07, Commune de Mesquer, tuomio 24.6.2008, Kok., s. I-4501, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 37 Kansallisen tuomioistuimen esittämistä selvityksistä ilmenee, että sen esittämällä kysymyksellä on merkitystä sen ratkaistavana edelleen olevan asian kannalta ja että kysymys on tarpeen asian ratkaisemiseksi.
- 38 Tässä tilanteessa Conseil d'État'n esittämään kysymykseen on vastattava.

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 39 Kun otetaan huomioon pääasiassa tapahtunut kehitys, kansallinen tuomioistuin pyrkii kysymyksellään selvittämään, voiko se pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa – jossa sen ratkaistavana on kanne, jossa vaaditaan kumottavaksi kansallista toimea, joka muodostaa direktiivissä 2001/42 tarkoitetun ”suunnitelman” tai ”ohjelman”, ja jossa se toteaa, että suunnitelmaa tai ohjelmaa hyväksyttäessä ei ole noudatettu direktiivin mukaista velvollisuutta suorittaa ennakoita ympäristöarviointi, mutta kun se toteaa kuitenkin myös, että riitautetulla toimella pannaan direktiivi 91/676 täytäntöön tyydyttävällä tavalla – soveltaa kansallisen lainsäädäntönsä säännöstä, jossa sen sallitaan pitävän voimassa tietyt riitautetun toimen aikaisemmat vaikutukset siihen asti, kunnes todetun sääntöjenvastaisuuden korjaamiseen tähtäävät toimenpiteet tulevat voimaan.
- 40 Aluksi on muistutettava, että – kuten direktiivin 2001/42 1 artiklasta ilmenee – direktiivin keskeisenä tarkoituksena on se, että suunnitelmista ja ohjelmista, joilla on todennäköisesti merkittäviä ympäristövaikutuksia, tehdään ympäristöarviointi niitä laadittaessa ja ennen niiden hyväksymistä (em. yhdistetyt asiat Terre wallonne ja Inter-Environnement Wallonie, tuomion 32 kohta ja asia C-295/10, Valčiukienė ym., tuomio 22.9.2011, Kok., s. I-8819, 37 kohta).

- 41 Direktiivissä 2001/42 vahvistetaan ympäristöselostuksen laatimisessa, kuulemisten toteuttamisessa, ympäristöarvioinnin tulosten huomioon ottamisessa ja arvioinnin jälkeen tehdystä päätöksestä tiedottamisessa noudatettavat vähimmäissäännöt (em. yhdistetyt asiat Terre wallonne ja Inter-Environnement Wallonie, tuomion 33 kohta).
- 42 Koska direktiivissä ei ole säännöksiä siitä, mitä seurauksia direktiivissä säädettyjen menettelysäännösten rikkomisesta aiheutuu, jäsenvaltioiden on toimivaltansa rajoissa ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin yleis- tai erityistoimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että kaikista ”suunnitelmista” tai ”ohjelmista”, joilla todennäköisesti on direktiivissä 2001/42 tarkoitettuja ”merkittäviä ympäristövaikutuksia”, tehdään ennen niiden hyväksymistä direktiivissä säädettyjen menettelytapojen ja arviointiperusteiden mukainen ympäristöarviointi (ks. analogisesti asia C-72/95, Kraaijeveld ym., tuomio 24.10.1996, Kok., s. I-5403, 61 kohta; asia C-435/97, WWF ym., tuomio 16.9.1999, Kok., s. I-5613, 70 kohta ja asia C-201/02, Wells, tuomio 7.1.2004, Kok., s. I-723, 65 kohta).
- 43 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä seuraa, että SEU 4 artiklan 3 kohdassa määrätyn vilpittömän yhteistyön periaatteen nojalla jäsenvaltioiden on poistettava lainvastaiset seuraukset, jotka aiheutuvat unionin oikeuden rikkomisesta (ks. erityisesti asia 6/60, Humblet v. Belgian valtio, tuomio 16.12.1960, Kok., s. 1125, 1146, Kok. Ep. I, s. 47 ja yhdistetyt asiat C-6/90 ja C-9/90, Francovich ym., tuomio 19.11.1991, Kok., s. I-5357, Kok. Ep. XI, s. I-467, 36 kohta). Tällainen velvollisuus lankeaa jokaiselle jäsenvaltion elimelle niille kuuluvan toimivallan rajoissa (asia C-8/88, Saksa v. komissio, tuomio 12.6.1990, Kok., s. I-2321, 13 kohta ja em. asia Wells, tuomion 64 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 44 Tästä seuraa, että jos ”ohjelmasta” tai ”suunnitelmasta” oli ennen sen hyväksymistä pitänyt tehdä ympäristövaikutusten arviointi direktiivin 2001/42 vaatimusten mukaisesti, toimivaltaiset viranomaiset ovat velvollisia ryhtymään kaikkiin yleis- tai erityistoimenpiteisiin tällaisen arvioinnin tekemättä jättämisen korjaamiseksi (ks. analogisesti em. asia Wells, tuomion 68 kohta).
- 45 Tällainen velvollisuus kuuluu myös kansallisille tuomioistuimille silloin, kun niiden ratkaistavana on kuvatuunlaisesta kansallisesta toimesta nostettu kanne, ja tämän suhteen on muistettava, että menettelysäännöt, joita sovelletaan tällaisista ”suunnitelmista” tai ”ohjelmista” nostettavaan kanteisiin, annetaan jäsenvaltioiden menettelyllistä autonomiaa koskevan periaatteen nojalla kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä, kuitenkin siten, että nämä menettelysäännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia luonteeltaan jäsenvaltion sisäisiä tilanteita (vastaavuusperiaate), eivätkä ne saa olla sellaisia, että unionin oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (ks. em. asia Wells, tuomion 67 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 46 Tämän seurauksena tuomioistuinten, joiden käsiteltävänä on tähän liittyviä asioita, on kansallisen oikeutensa nojalla ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla pyritään lykkäämään ”suunnitelmaa” tai ”ohjelmaa”, jota hyväksyttäessä ei ole noudatettu ympäristöarvioinnin suorittamisvelvollisuutta, tai kumoamaan se (ks. analogisesti em. asia Wells, tuomion 65 kohta).
- 47 Direktiivin 2001/42 pääasiallinen tavoite ei toteutuisi, jos kansalliset tuomioistuimet, joiden ratkaistavana on tähän liittyviä asioita, eivät näitä kanteita ratkaistessaan ryhtyisi prosessiautonomiansa puitteissa kansallisessa lainsäädännössään säädettyihin toimenpiteisiin, joilla voidaan estää tällaisen ohjelman tai suunnitelman – mukaan luettuna hankkeet, jotka on toteuttava suunnitelman puitteissa – täytäntöönpano ilman ympäristöarviointia.
- 48 Pääasiassa on selvää, että ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen ratkaistavana on tämänluonteinen asia. On kuitenkin selvitettävä, voiko se – ratkaistessaan tällaista kannetta ja kumotessaan riidanalaisen päätöksen – pääasian erityisissä olosuhteissa poikkeuksellisesti soveltaa kansallista säännöstä, jossa sen sallitaan pitävän voimassa tietyt päätöksen aikaisemmat vaikutukset siihen asti, kunnes todetun sääntöjenvastaisuuden korjaamisen mahdollistavat toimenpiteet tulevat voimaan.

- 49 Kansallisen tuomioistuimen mukaan direktiivissä 2001/42 säädettyjen edellytysten vastaisesti tehdyn riidanalaisen päätöksen vaikutusten voimassa pitämistä voidaan yhtäältä pitää perusteltuna siitä syystä, että päätöksen taannehtivalla kumoamisella poistettaisiin Vallonian hallintoalueella Belgian oikeusjärjestyksestä kaikki direktiivin 91/676 täytäntöönpanotoimet. Toisaalta vaikutusten voimassa pitäminen olisi ajallisesti varsin rajallinen, koska se ulottuisi ainoastaan uuden päätöksen voimaantuloon asti.
- 50 Kansallinen tuomioistuin toteaa lisäksi, että riidanalaisen päätöksen yhteensoveltuvuus direktiivin 91/676 kanssa vaikuttaisi kuitenkin käyvän ilmi Belgian pyytämän, Vallonian aluetta koskevan poikkeuksen myöntämisestä vesien suojelemisesta maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta annetun neuvoston direktiivin 91/676/ETY mukaisesti 20.12.2007 tehdystä komission päätöksestä 2008/96/EY (EUVL 2008, L 32, s. 21), vaikei se olekaan täysin varmaa. Voidakseen antaa tälle jäsenvaltiolle luvan sallia direktiivin 91/676 liitteessä III olevan 2 kohdan toisen alakohdan ensimmäisessä virkkeessä ja a alakohdassa mainittuja määriä suuremman karjanlannan määrän käytön komissio on tutkinut riidanalaisen päätöksen, joka mainitaan päätöksen johdanto-osan kuudennessa perustelukappaleessa ja 10 artiklassa, eikä se ole vastustanut tapaa, jolla direktiivi 91/676 on Vallonian alueella pantu täytäntöön riidanalaisella päätöksellä, eikä myöskään sitä seikkaa, että direktiivin 5 artiklassa edellytettyä ja riidanalaisen päätöksen 3 jakson 6 alakajson muodostavaa toimintaohjelmaa nitraateista pilaantumisalttiilla vyöhykkeillä ei ollut hyväksytty direktiivissä 2001/42 tarkoitetun ympäristöarvioinnin jälkeen.
- 51 Kansallinen tuomioistuin katsoo myös, että sikäli kuin kyse on pilaantumisalttiista vyöhykkeistä, riidanalainen päätös on direktiivin 2001/42 2 artiklassa tarkoitettu ”ohjelma”, koska sitä edellytetään direktiivin 91/676 5 artiklassa ja koska sen on laatinut kansallinen tai alueellinen viranomainen.
- 52 Lisäksi on niin, että vaikka unionin tuomioistuin lausui edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Terre wallonne ja Inter-Environnement Wallonie antamassaan tuomiossa ainoastaan direktiivin 91/676 5 artiklan 1 kohdassa edellytetyistä toimintaohjelmista, kuten riidanalaisen päätöksen 3 jakson 6 alakajson muodostavasta toimintaohjelmasta, kansallinen tuomioistuin on taipuvainen katsomaan, että koska riidanalaisessa päätöksessä säädetään direktiivin 91/676 5 artiklassa ja liitteessä III lueteltujen tyyppisistä toimenpiteistä ja toimista kaikille vyöhykkeille, mukaan luettuna pilaantumisalttiit vyöhykkeet, ja koska niillä on tarkoitus ehkäistä nitraattien aiheuttamaa pilaantumista, päätös muodostaa kokonaisuudessaan kehyksen, jonka puitteissa direktiivin 85/337 liitteissä I ja II lueteltujen hankkeiden toteuttaminen voidaan sallia, joten päätöstä on pidettävä direktiivin 2001/42 3 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettuna ”suunnitelmana” tai ”ohjelman”, jota varten ympäristöarviointi on pakollinen eikä edellytä todennäköisten merkittävien ympäristövaikutusten ennakkollista toteamista.
- 53 Kansallinen tuomioistuin toteaa myös, että riidanalainen päätös muodostaa sellaisen organisoidun ja erottamattoman järjestelmän, ettei se voi kumota siitä pelkästään osaa, joka koskee typen käyttöä pilaantumisalttiilla vyöhykkeillä, eli päätöksen 3 jakson 6 alakajsoa.
- 54 Näin ollen Conseil d’État toteaa, että sen on pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa kumottava riidanalainen päätös sillä perusteella, että vaikka päätöksestä on tehty julkinen tutkimus, johon pääasian kantajat ovat osallistuneet, ja vaikeivät nämä ole kyenneet osoittamaan, ettei Vallonian alue ole ottanut huomioon niiden tässä tutkimuksessa esittämiä huomautuksia, päätöksestä ei kuitenkaan ole tehty direktiivissä 2001/42 säädettyä ympäristöarviointia. Näin toimiessaan Conseil d’État kuitenkin loisi lainaukon direktiivin 91/676 täytäntöönpanon suhteen, vaikka tässä viimeksi mainitussa direktiivissä, joka on annettu ympäristön laadun parantamiseksi, edellytetään kansallisessa oikeudessa annettavia täytäntöönpanotoimia ja vaikka riidanalainen päätös on lisäksi annettu edellä mainitussa asiassa komissio vastaan Belgia annetun tuomion täytäntöönpanemisen varmistamiseksi.

- 55 Kansallisen tuomioistuimen mukaan ei täten ole mahdotonta, että tavoite ympäristönsuojelun korkeasta tasosta, johon Euroopan unionin ympäristöpolitiikalla SEUT 191 artiklan mukaisesti pyritään, saavutettaisiin pääasiassa paremmin pitämällä kumotun päätöksen vaikutukset voimassa sen lyhyen ajan, joka on tarpeen päätöksen korjaamiseksi, kuin kumoamalla se taannehtivasti.
- 56 Kun otetaan huomioon esillä olevan asian erityispiirteet, jotka on esitetty tämän tuomion 50–55 kohdassa, on olemassa vaara siitä, että jos kansallinen tuomioistuin kumoaa riidanalaisen päätöksen, jotta korjattaisiin sen antamismenettelyn sääntöjenvastaisuus direktiiviin 2001/42 nähden, kansallinen tuomioistuin joutuu luomaan lainaukon, joka on ristiriidassa kyseisen jäsenvaltion sen velvoitteen kanssa, joka sillä on toteuttaa direktiivin 91/676 täytäntöönpanotoimet ja toimenpiteet, joita edellä mainitussa asiassa komissio vastaan Belgia annetun tuomion täytäntöönpano jäsenvaltiolta edellyttää.
- 57 Tästä on todettava, ettei kansallinen tuomioistuin vetoa taloudellisuonteisiin perusteisiin sen tueksi, että se voisi pitää riidanalaisen päätöksen vaikutukset näin voimassa, vaan se viittaa pelkästään ympäristönsuojelua koskevaan tavoitteeseen, joka on eräs unionin päätavoitteista ja luonteeltaan läpäisevä ja perustavanlaatuinen (ks. vastaavasti asia komissio v. neuvosto, tuomio 13.9.2005, Kok., s. I-7879, 41 ja 42 kohta).
- 58 Tämän tavoitteen valossa kansallisen tuomioistuimen voidaan – kun otetaan huomioon ympäristönsuojeluun liittyvän pakottavan syyn olemassaolo – poikkeuksellisesti sallia soveltavan kansallista säännöstään, jossa sille annetaan mahdollisuus pitää voimassa eräitä kumotun kansallisen toimen vaikutuksia, kunhan seuraavia edellytyksiä noudatetaan.
- 59 Riidanalaisen päätöksen on ensinnäkin oltava direktiivin 91/676 asianmukainen täytäntöönpanotoimi.
- 60 Kansallisen tuomioistuimen on toiseksi arvioitava, eikö uuden päätöksen, jonka 8 artiklassa säädetään eräiden riidanalaisen päätöksen nojalla annettujen toimien voimassa pitämisestä, tekemisellä ja voimaantulolla voida estää riidanalaisen päätöksen kumoamisesta aiheutuvia haitallisia ympäristövaikutuksia.
- 61 Riidanalaisen päätöksen kumoamisen on kolmanneksi aiheutettava ympäristölle vahingollisempi lainaukko direktiivin 91/676 täytäntöönpanossa, mistä varmistuminen on kansallisen tuomioistuimen tehtävänä. Tilanne on näin, jos päätöksen kumoaminen johtaa vesien vähäisempään suojeluun maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta, sillä tämä olisi suoranaisesti vastoin direktiivin olennaista tavoitetta, joka on tämänkaltaisen pilaantumisen ehkäiseminen.
- 62 Tällaisen kansallisen toimen vaikutusten poikkeuksellinen voimassa pitäminen voi neljänneksi olla perusteltua ainoastaan sen ajan, joka on ehdottoman tarpeen todetun sääntöjenvastaisuuden korjaamiseksi tarpeellisten toimenpiteiden toteuttamiseksi.
- 63 Edellä esitetyn perusteella esitettyyn kysymykseen on vastattava siten, että kun kansallisen tuomioistuimen ratkaistavana on kansallisen oikeuden perusteella nostettu kanne, jossa vaaditaan kumottavaksi kansallista toimea, joka muodostaa direktiivissä 2001/42 tarkoitetun ”suunnitelman” tai ”ohjelman”, ja kun se toteaa, että ”suunnitelmaa” tai ”ohjelmaa” hyväksyttäessä ei ole noudatettu direktiivin mukaista velvollisuutta suorittaa ennakolta ympäristöarviointi, sen on ryhdyttävä kaikkiin kansallisessa oikeudessaan säädettyihin yleis- tai erityistoimenpiteisiin tällaisen arvioinnin tekemättä jättämisen korjaamiseksi, mukaan luettuna riidanalaisen ”suunnitelman” tai ”ohjelman” mahdollinen lykkääminen tai kumoaminen. Kun kuitenkin otetaan huomioon pääasian poikkeukselliset olosuhteet, kansallisen tuomioistuimen voidaan poikkeuksellisesti sallia soveltavan kansallista säännöstään, jossa sille annetaan mahdollisuus pitää voimassa eräitä kumotun kansallisen toimen vaikutuksia, kunhan seuraavia edellytyksiä noudatetaan:

— tämä kansallinen toimi on direktiivin 91/676 asianmukainen täytäntöönpanotoimi

- uuden kansallisen toimen, joka sisältää direktiivin 5 artiklassa tarkoitetun toimintaohjelman, antamisella ja voimaantulolla ei voida estää riidanalaisen toimen kumoamisesta aiheutuvia haitallisia ympäristövaikutuksia
- riidanalaisen toimen kumoamisesta aiheutuu ympäristölle vahingollisempi lainaukko direktiivin 91/676 täytäntöönpanossa, sillä kumoaminen johtaisi vesien vähäisempään suojeluun maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta ja olisi näin suoranaisesti vastoin direktiivin olennaista tavoitetta
- kumottavan toimen vaikutusten poikkeuksellinen voimassa pitäminen kattaa ainoastaan sen ajan, joka on ehdottoman tarpeen todetun sääntöjenvastaisuuden korjaamiseksi tarpeellisten toimenpiteiden toteuttamiseksi.

Oikeudenkäyntikulut

- ⁶⁴ Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla

unionin tuomioistuin (suuri jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

Kun kansallisen tuomioistuimen ratkaistavana on kansallisen oikeuden perusteella nostettu kanne, jossa vaaditaan kumottavaksi kansallista toimea, joka muodostaa tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 27.6.2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2001/42/EY tarkoitetun ”suunnitelman” tai ”ohjelman”, ja kun se toteaa, että ”suunnitelmaa” tai ”ohjelmaa” hyväksyttäessä ei ole noudatettu direktiivin mukaista velvollisuutta suorittaa ennakoita ympäristöarvointi, sen on ryhdyttävä kaikkiin kansallisessa oikeudessaan säädettyihin yleis- tai erityistoimenpiteisiin tällaisen arvioinnin tekemättä jättämisen korjaamiseksi, mukaan luettuna riidanalaisen ”suunnitelman” tai ”ohjelman” mahdollinen lykkääminen tai kumoaminen. Kun kuitenkin otetaan huomioon pääasian poikkeukselliset olosuhteet, kansallisen tuomioistuimen voidaan poikkeuksellisesti sallia soveltavan kansallista säännöstään, jossa sille annetaan mahdollisuus pitää voimassa eräitä kumotun kansallisen toimen vaikutuksia, kunhan seuraavia edellytyksiä noudatetaan:

- **tämä kansallinen toimi on vesien suojelemisesta maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta 12.12.1991 annetun neuvoston direktiivin 91/676/ETY asianmukainen täytäntöönpanotoimi**
- **uuden kansallisen toimen, joka sisältää viimeksi mainitun direktiivin 5 artiklassa tarkoitetun toimintaohjelman, antamisella ja voimaantulolla ei voida estää riidanalaisen toimen kumoamisesta aiheutuvia haitallisia ympäristövaikutuksia**
- **riidanalaisen toimen kumoamisesta aiheutuu ympäristölle vahingollisempi lainaukko direktiivin 91/676 täytäntöönpanossa, sillä kumoaminen johtaisi vesien vähäisempään suojeluun maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta ja olisi näin suoranaisesti vastoin direktiivin olennaista tavoitetta ja**
- **kumottavan toimen vaikutusten poikkeuksellinen voimassa pitäminen kattaa ainoastaan sen ajan, joka on ehdottoman tarpeen todetun sääntöjenvastaisuuden korjaamiseksi tarpeellisten toimenpiteiden toteuttamiseksi.**

Allekirjoitukset